

Boerderijen in Hilversum

ED VAN MENSCH

Dit jaar is landelijk uitgeroepen tot het jaar van de boerderij. Al in 2001 heeft dit initiatief geleid tot de start van een groot inventarisatieproject in de provincie Noord-Holland. In een samenwerkingsverband tussen de Stichting Tussen Vecht en Eem, de Boerderijstichting Noord-Holland, de consultant regionale geschiedenis van de Stichting Museaal en Historisch Perspectief Noord-Holland en de plaatselijke historische kringen is getracht in het gehele Gooi alle nog aanwezige boerderijen van voor 1940 te inventariseren.

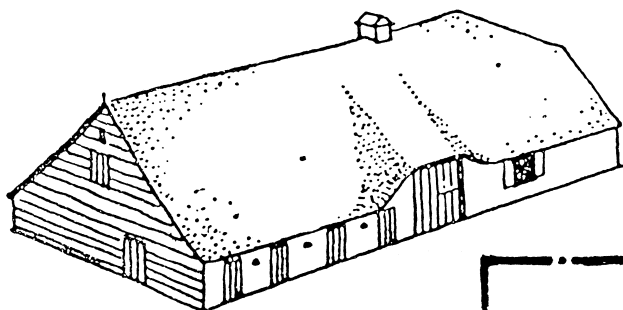
De eerste fase is, van elke boerderij een kaart invullen met enkele basisgegevens met daarbij een foto. Deze gegevens worden vervolgens ingevoerd in een computer om zo één bestand te krijgen van alle boerderijen van vóór 1940 die er nog in Noord-Holland staan.

De directe aanleiding voor deze inventarisatie was een wijziging in de weg A9 in de kop van Noord-Holland, waardoor een tiental stolpboerderijen moest verdwijnen. Toen bleek dat deze en andere oude boerderijen niet eens in kaart waren gebracht. In de gehele provincie staan nog ongeveer 4000 stolpboerderijen, al of niet verbouwd.

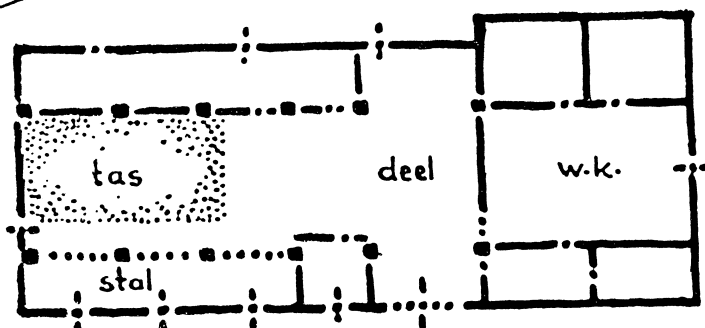
Om brede aandacht te vragen voor de boerderij heeft de Stichting Historisch Boerderijonderzoek te Arnhem in 1998 besloten dit jaar met publicaties, met CD-ROM(s), kalender, tentoonstellingen, wandel- en fietstochten en tal van

Emmastraat 9. Alle foto's in dit artikel: Ed van Mensch.

Schematische tekening van een Gooise boerderij.

speciale activiteiten de boerderij onder de aandacht te brengen. Er zal ook een speciaal themanummer van het tijdschrift *Tussen Vecht en Eem* uitkomen over de boerderijen in deze regio. In een aantal tentoonstellingen zullen ook de boerderijen in het Gooi te zien zijn.

De inventarisatie in Hilversum

Bij velen zal er niet direct een verband worden gelegd tussen Hilversum en boerderijen. In het huidige stadsbeeld verwacht je die ook niet meer. Toch zijn zelfs in het centrum van Hilversum, zij het met enig zoekwerk, zeker nog een aantal duidelijk herkenbare boerderijen terug te vinden. De boerderijen hebben in de loop van de tijd wel een andere bestemming gekregen en zijn vaak grondig verbouwd. Het is natuurlijk ook niet vreemd dat onder de huidige oude bebouwing boerderijen zijn terug te vinden. Oorspronkelijk is Hilversum ontstaan als een boerendorp. In de 16e/17e eeuw nam de nijverheid de plaats in van het boerenbedrijf, maar de boerderijen bleven vaak staan en kregen een andere bestemming. Op een plattegrond van Hilversum rond 1850 is te zien dat het merendeel van de bebouwing toen nog bestond uit gebouwen in een boerderijvorm. De situatie van toen is goed te vergelijken met hoe Laren en Blaricum er nu nog uitzien.

Buiten de bebouwde kom is duidelijker nog een aantal boerderijen terug te vinden. In de aldaar gelegen gebieden als de Egelshoek en de Hilversumse Meent liggen met name boerderijen van vóór 1940 die ook nu nog als zodanig in gebruik zijn.

Bij de inventarisatie zijn uiteindelijk die boerderijen opgenomen, waar vroeger of nu een boerenbedrijf in heeft gefunctioneerd of nog functioneert.

Het is lastig geweest om met deze criteria alle boerderijen te achterhalen. Er komen dan vragen naar voren als: valt elk gebouw met een agrarische bestemming te kenmerken als boerderij, dus ook een kwekerij, veevoederbedrijf of stalhou-

derij? In deze inventarisatie zijn de gebouwen opgenomen die in gebruik zijn of zijn geweest voor landbouw en veeteelt.

Een andere vraag is, hoeveel er nog over moet zijn van het oorspronkelijke gebouw om het op te nemen? En ook: hoever mag het origineel zijn verbouwd?

Er is naar objectieve selectiecriteria gestreefd, maar het blijft een subjectieve beoordeling of een gebouw al dan niet tot de boerderijen mag worden gerekend.

De Gooise boerderij

De oude Gooise boerderijen, uit de 18e en 19e eeuw, behoren allen tot één type. Het was een variant op het hallehuis-type. De grondvorm bestond uit een langwerpige plattegrond, met aan de korte kanten twee topgevels en aan de lange zijde lage muren of betimmering met ramen en deuren. Het gebouw werd gedekt met een rieten kap, gedragen door een dubbele rij palen die de boerderij in drieën deelde. In de boerderij stond meestal ook één dwarsmuur: de scheiding tussen het woon- en werkgedeelte. De Gooise boerderij, variant van het hallehuis, kenmerkt zich door een welving in het rieten dak om zo hoge deeldeuren in de zijgevel te kunnen plaatsen. De hooiwagens konden zo direct aan de zijkant van de boerderij naar binnen rijden.

Van dit oorspronkelijke Gooise boerderijtype is er niet één meer in Hilversum aanwezig, de vorm van een hallehuis nog wel in een aantal varianten.

Het aantal boerderijen

Het is niet eens zo lang geleden dat er naast alle nijverheid nog een aantal actieve boeren in Hilversum woonden. In 1962 waren er nog 113 bedrijven waarvan 62 met totaal 991 stuks rundvee, in 1968 nog 73 bedrijven en in 1982 nog 26. Heden zijn er nog 17 bedrijven.

In deze inventarisatie zijn tien boerderijen terug te vinden, de boerderijen van

Boerderij in het Conversbos
aan de Converslaan 20.

Egelshoek 9.

vóór 1940 en waar nu nog vee wordt gehouden. Van een aantal bedrijven ligt niet alle grond op Hilversums grondgebied. Zo liggen er graslanden van boeren in de Egelshoek op het grondgebied van Loosdrecht.

De opgenomen boerderijen

In de lijst achter dit artikel staan alle geïnventariseerde boerderijen, in totaal 41 stuks. Ze zijn niet samen te vatten onder één type, maar zijn naar bouw en organisatie wel te groeperen.

Tot de oudste en meest oorspronkelijke vorm van het hallehuis, gelegen binnen de bebouwde kom, behoren de boerderij aan de Langestraat 48 (gemeentelijk monument) en het achterhuis van het gebouw aan de Havenstraat 29. Van deze panden is de hoofdvorm voor het grootste deel en met het fraaie metselwerk nog goed bewaard gebleven.

De meest bijzondere groep bestaat uit de boerderijen die bij buitenplaatsen of landgoederen hebben behoord of nog behoren. Deze liggen rondom de bebouwde kom van Hilversum.

Aan de kant van 's-Graveland Oude Meent 1, behorende bij Jagtlust, en Corverslaan 1, 2 en 20, behorend bij de buitenplaats Gooilust in 's-Graveland.

Aan de Soestdijkerstraatweg 145 ligt een fraaie boerderij die oorspronkelijk behoorde tot het landgoed Heidepark. Nu ligt het gebouw op het grondgebied van de Stad Gods, voorheen landgoed Monnikenberg. Fraai aan deze boerderij is het houten balkon aan de voorzijde, boven de voordeur.

Aan de Weg op de Egelshoek ligt een aantal mooie boerderijen. Egelhoek 9, genaamd Mettingen, heeft nog een rieten dak en is goed in de oude staat bewaard gebleven. De naam Mettingen verwijst naar een gebied in het tegenwoordige Duitsland, waar de eigenaren van de buitenplaats De Hoorneboeg oorspronkelijk vandaag kwamen. Deze boerderij is ook nog in gebruik.

Op het huidige terrein van De Hoorneboeg ligt nog een andere, grotere boerderij, "Stalheim" genaamd. Nu is deze opgedeeld in vergaderruimten, maar met de eraan naast gelegen grote schuur kan nog goed een indruk worden verkregen van de ambitie van de grondeigenaar rond 1850 om op dit landgoed een boerenbedrijf op te zetten. Deze boerderij is zeker de grootste die in Hilversum is terug te vinden.

Bij het landgoed Einde Gooi is de meest fraaie vorm van combinatie van boerderij en buitenplaats terug te vinden. Al vroeg bij het ontginnen werd de boerderij Utrechtseweg 160 gebouwd, genaamd Blokhoven. Midden op het terrein liggen tegen elkaar het woonhuis en de boerderij Einde Gooi. Deze boerderij is ook nog volop in gebruik en zo is daar de ontginningsgeschiedenis in zowel de gebouwen als het gebruik van de gebouwen nog terug te vinden.

Lijst van de boerderijen

Bloemstraat 32	langhuis met zadeldak, 1895
Bosdrift 98	langhuis met gebroken kap, 1913
Corverslaan 1	“Corvershof”, langhuis met zadeldak, ca. 1780-1790, behoorde bij landgoed Gooilust
Corverslaan 2	krukhuis, ca. 1780-1790 (mogelijk in 1826 herbouwd na brand, behoorde bij Gooilust
Corverslaan 20	boerderij van Janmaat, langhuis met zadeldak, 1921, behoorde bij Gooilust
Egelshoek, Weg op de 4	boerderij van De Graaf (voorheen “Roodpannenhuis”), T-huis, 1749-1880
Egelshoek, Weg op de 6	boerderij van Manten, “Het Domein”, langhuis, 1913
Egelshoek, Weg op de 7	boerderij Blaauwendraad, schuur, ca. 1880, oorspronkelijk schaapskooi
Egelshoek, Weg op de 8a	boerderij V.d. Greijn, huis oorspronkelijk van jachtopziener, 1900-1950
Egelshoek, Weg op de 9	boerderij Van Kerkhof, “Mettingen”, langhuis met riet gedekt, ca. 1850, behoorde bij de Hoorneboeg
Egelshoek, Weg op de 12	langhuis met zadeldak, 1927
Emmastraat 9	langhuis met zadeldak, eind 18e eeuw
Emmastraat 24	langhuis met gebroken kap, 1895
Halslaan, Frans 56	T-huis, “Rebekka”, ca. 1910
Havenstraat 16	langhuis met gebroken kap, begin 20e eeuw
Havenstraat 29	langhuis met zadeldak, 1770, verbouwd en voorgebouwd 1950
Herenstraat 10b	langhuis met gebroken kap, begin 20e eeuw
Herenstraat 45-47	langhuis met zadeldak, 1767-1772
Hilversumse Meent 5	T-huis met gebroken kap, voorheen huis van de bulleboer, ca 1930
Holleweg 2	langhuis met gebroken kap, 1900
Hoorneboeg 2	langhuis met rieten kap, “Stalheim”, 1842, behoorde bij landgoed De Hoorneboeg

Langestraat 48	langhuis met zadeldak, 1778 (dak achterzijde gesloopt)
Langestraat 77	langhuis met zadeldak, 1767-1772
Langestraat 103	langhuis met zadeldak en klokgevel, "Boerderij van Houtman", 1768
Langestraat 118,120,122	langhuis met zadeldak, 1767-1772, in 1890 huis voor gebouwd, in ca. 1925 een etalage
Lijsterweg 101, 101A	langhuis, "Boerderij van Splint", ca. 1890-1900
Loosdrechtse Bos 7	langhuis, oorspronkelijk huis opzichter bosbouw, 1801, herbouwd na brand 1910
Meent, Oude 1	boerderij Brouwer, "Jagtlust", T-huis met rieten kap, ca. 1923
Melkmeent 26	boerderij, schuur was oorspronkelijk grasdrogerij, Stad en Lande, ca. 1938
Melkmeent 28	boerderij van De Jong, langhuis met zadeldak, ca. 1930
Naarderweg, Hoge 52-54	langhuis met zadeldak, 1891
Naarderweg, Hoge 79-81	T-huis met zadeldak, 19e eeuw (?)
Rading 113-125	langhuis (verder geen gegevens)
Ruitersweg 6	langhuis, staldeel afgebroken, 16e/17e-eeuws, voorgevel 19 ^e eeuws
Schutterweg 101	langhuis met riet gedekt, 18e-eeuws (?) een kleine boerderij geweest
Soestdijkerstraatweg 145	langhuis met riet gedekt, bijzondere voorgevel, 19e-eeuws, behoorde bij buitenplaats Heidepark, later bij Monnikenberg
Utrechtseweg 160	langhuis met zadeldak, "Blokhoven", 1837, behoorde bij landgoed Einde Gooi
Utrechtseweg 180, 182	boerderij naast grote woonhuis, ca. 1860, behoorde bij landgoed Einde Gooi
Vaartweg 26	langhuis met zadeldak, ca. 1770
Vaartweg 200	langhuis met zadeldak, ca. 1890-1895, behoorde bij landgoed Gooilust
Zuiderweg 127	langhuis met gebroken kap, 1899